

Oponentský posudok k návrhu na vymenovanie doc. Mgr. et Mgr. Svetlany Kapalkovej, PhD., za profesorku v odbore logopédia

Oponentka: prof. PhDr. Iveta Kovalčíková, PhD., Výskumné centrum kognitívnej edukácie, Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove

Pozn. Podkladom pre vypracovanie posudku bola dokumentácia predložená v inauguračnom konaní. Niektoré selektované výstupy som dohľadávala aj v online, resp. printových zdrojoch. Môj posudok je koncipovaný z perspektívy mne vlastnej expertízy, t.j. výskumu kognitívnej diagnostiky, stimulácie a učenia sa; hodnotenie odborných logopedických aspektov teda rešpektuje hranice tejto autorskej perspektívy.

Postup pri posudzovaní. Vedeckú činnosť uchádzačky neposudzujem iba podľa počtu výstupov a ohlasov. Ako výskumníčku zaoberajúcu sa kognitívnou diagnostikou a stimuláciou ma zaujíma predovšetkým to, aký typ poznania jej práce umožňujú: čo dokážeme o vývine dieťaťa zachytiť presnejšie, aké závery smieme vyvodzovať z diagnostického výkonu a ako sa získané poznanie premieta do odbornej pomoci. Tento rámec nie je formulovanou požiadavkou, aby sa logopedický výskum podriadil kognitívnej psychológii a kognitívnej edukácii. Je to spôsob, ako hľadať priestor pre interpretáciu jeho interdisciplinárneho dosahu a súčasne preveriť silu dôkazov. V predložených materiáloch rozpoznávam súvislú líniu: (1) opis a meranie raného jazykového vývinu, (2) zdokonaľovanie diagnostických úloh a spôsobov ich administrácie, (3) skúmanie jazykových schopností v odlišných vývinových a jazykových kontextoch a (4) ich prepojenie s intervenciou a školským učením sa. Táto kontinuita a logická súvislosť je pre mňa ako oponentku výpovednejšia než izolovaný zoznam publikácií.

Línia diagnostického výskumu. Za zásadný aplikačný výstup pokladám spoluautorskú monografiu *Hodnotenie komunikačných schopností detí v ranom veku* (2010) a metodiku TEKOS. Nástroj vznikol na podklade súboru 1 715 slovensky hovoriacich detí a poskytuje normatívne údaje pre posudzovanie raného komunikačného vývinu. Význam práce nie je iba v existencii slovenského testu: rozlišuje oblasti porozumenia, produkcie, gest, hry a gramatiky, čím poskytuje obsahovo diferencovanejšiu informáciu než jediný sumárny údaj o slovnej zásobe. Súčasťou predloženého výstupu sú aj konkrétne záznamové a hodnotiace formuláre, teda produkt pripravený na použitie v diagnostickom procese. Z metodologického hľadiska považujem za dôležité, že monografia obsahuje psychometrické overovanie, nie iba normy a opis administrácie. Predkladá údaje o vnútornej konzistencii (pri vybraných ukazovateľoch $\alpha = 0,811$ pre TEKOS I a $\alpha = 0,790$ pre TEKOS II), o zhode posudzovateľov a časovej stabilite; uvádza tiež validačné analýzy. Nástroj má dokumentovanú psychometrickú oporu. Otázkou je rozsah, v akom výsledok predpovedá neskoršie klinicky významné ťažkosti a s akou senzitivitou a špecifitou rozlišuje jednotlivé rizikové skupiny pri konkrétnych rozhodovacích hraniciach a diferenciálnej diagnostike. Ide o rozšírenie validačného argumentu, nie o popretie už vykonanej práce.

V štúdií *Non-word repetition performance in Slovak-speaking children with and without SLI* (2013) uchádzačka so spoluautorkami porovnáva spôsoby skórovania opakovania pseudoslov. Práca sa teda nezameriava iba na skupinový rozdiel, ale aj na to, ako operacionalizácia a skórovanie menia diagnostickú informáciu. Pri vybraných hraniciach je uvedená senzitivita 93,75 % a špecifita 100 %, no klinická skupina pozostávala zo 16 detí. Výsledky sú konkrétnym podkladom pre konštrukciu jazykovo primeranej úlohy. Na prenesenie takýchto parametrov do plošného skríningu by bolo potrebné ďalšie overenie na nezávislých a početnejších klinických súboroch.

Na túto líniu nadväzuje práca o počítačovo podporovanej administrácii opakovania pseudoslov (2014), uvedená v publikačných podkladoch. Z môjho pohľadu je osobitne dôležitá otázka spolupráce dieťaťa: nízky

výkon môže odrážať nielen sledovanú jazykovú schopnosť, ale aj porozumenie inštrukcii, motiváciu a formát úlohy. Zmena administrácie môže znížiť odmietanie, zároveň však otvára otázku ekvivalencie výsledkov medzi formátmi. Uchádzačka v charakteristike uvádza, že jej spôsob administrácie prevzalo 11 z 18 národných tímov medzinárodného výskumu. Tento údaj vnímam a oceňujem ako deklarovaný príklad medzinárodného metodologického prenosu.

Národný a medzinárodný dopad výskumov a aplikačných produktov uchádzačky. Národný vedecký prínos uchádzačky nespočíva iba v adaptácii zahraničných úloh na slovenský jazyk. Pri opakovaní pseudoslov skúma, ako fonologická štruktúra jazyka a zvolený spôsob skórovania ovplyvňujú diagnostickú informáciu. Ďalej, pri lexikálnych úlohách a naratívoch oddeľuje rôzne komponenty výkonu. Tým vytvára priestor na overovanie medzijazykovej porovnateľnosti merania namiesto predpokladu, že rovnaká úloha má v každom jazyku rovnaký význam. Z medzinárodného hľadiska je konkrétnym prínosom podľa predložených podkladov zaradenie údajov o slovnej zásobe slovenských detí do databázy Wordbank. Takéto zdieľanie dát umožňuje zaradiť slovenčinu do medzijazykových porovnaní.

Štúdia *Narrative abilities in early successive bilingual Slovak–English children* (Applied Psycholinguistics, 2016) skúma 40 typicky sa vyvíjajúcich bilingválnych detí a oddeľuje produkciu a porozumenie príbehu, jeho makroštruktúru a mikroštruktúru. Originalitu tohto prístupu vidím v tom, že jazykovú kompetenciu neredukuje na jediné skóre: odlišný profil dvoch jazykov môže odrážať jazykovú skúsenosť, nie automaticky poruchu. Keďže súbor neobsahoval bilingválne deti s jazykovou poruchou, štúdia nepreukazuje klinickú senzitivitu ani špecifickosť naratívnych ukazovateľov. Pozitívne hodnotím skutočnosť, že slovenská verzia metodiky MAIN zároveň vytvára predpoklad pre medzijazykovo porovnateľné hodnotenie.

Medzinárodný prínos uchádzačky nevymedzujem iba miestom publikovania. Konkrétny dosah má sprístupňovanie slovenských dát v medzijazykových výskumných rámcoch a metodologické riešenia, pri ktorých sa preveruje, či výsledok závisí od skúmanej schopnosti, jazykovej štruktúry alebo formátu úlohy.

V práci *The vocabulary profile of Slovak children with primary language impairment* (2017) uchádzačka so spoluautorkami dopĺňa kvantitatívne výsledky slovnej zásoby o kvalitatívnu analýzu odpovedí a sémantických chýb pri slovenskej verzii úlohy LITMUS-CLT. Prínos vidím v posune od otázky *koľko položiek dieťa zvládlo* k otázke *aký profil a typ chýb vykazuje*. Samostatná štúdia z roku 2025 skúma konvergentnú validitu medzijazykovej lexikálnej úlohy. Je ďalším krokom vo validačnom procese, menej dôkazom všetkých parametrov klinickej presnosti.

Osobitne relevantná pre moju expertízu je longitudinálna štúdia *Effects of oral language and decoding skills on reading comprehension performance across multiple assessments* (Reading and Writing, 2023). Sleduje 200 slovensky hovoriacich detí v dvoch časových bodoch a porovnáva viaceré testy porozumenia čítaniu. Autorka/ky predstavujú empirické argumenty proti zamieňaniu celkového skóre čítania s jednou homogénnou schopnosťou. Štúdia zároveň používa iba jeden ukazovateľ porozumenia hovorenej reči a nehodnotí napríklad verbálnu pracovnú pamäť; jej longitudinálny dizajn nepreukazuje účinnosť intervencie. Uchádzačka s tímom prináša empirické výsledky s konkrétnym dôsledkom; možno formulovať nasledovne: dve deti s porovnateľne nízkym skóre v porozumení čítaniu nemusia potrebovať rovnakú podporu a pri interpretácii treba vedieť, do akej miery konkrétny test zaťažuje dekodovanie a do akej miery jazykové porozumenie. Kľúčové pre mňa je, že práca vytvára podklad pre presnejšie intervenčné hypotézy, nie priamy dôkaz, že určitá intervencia funguje. V tejto súvislosti vidím prienik s problematikou nečistoty kognitívnych úloh: nameraný výkon vždy spoluurčujú aj vedľajšie požiadavky testovej situácie.

Diagnostika a intervencia, aplikačný dosah výstupov uchádzačky. Aplikačný dosah rozlišujem podľa povahy dôkazov. TEKOS predstavuje konkrétny diagnostický produkt s normami, psychometrickými údajmi a formulármi. Výskum pseudoslov poskytuje podklady na výber skórovania a spôsobu administrácie;

lexikálne a naratívne štúdie podporujú interpretáciu profilu namiesto izolovaného celkového skóre. Longitudinálna štúdia čítania upozorňuje na nezameniteľnosť testov a umožňuje formulovať cielenejšie hypotézy o potrebe podpory. Oceňujem, že uchádzačka prezentuje a deklaruje, resp. má skúsenosti s rozdielnymi formami prenosu poznania do praxe. Napr.: existencia použiteľného nástroja, spresnenie diagnostického rozhodnutia a zdôvodnenie intervenčného cieľa nie sú totožné s experimentálne preukázaným účinkom intervencie. Z hľadiska mojej expertízy má tento súbor výstupov spoločný metodologický prínos: upozorňuje na nečistotu diagnostických úloh, teda na to, že výsledok spoluurčujú skúmaná schopnosť, jazykové charakteristiky, skórovanie, administrácia a ďalšie požiadavky testovej situácie. Za vedecky významné preto považujem najmä práce, ktoré tieto zdroje variability skúmajú, namiesto toho, aby z rozdielu celkových skóre bezprostredne vyvodzovali záver o povahe deficitu. V intervenčnej oblasti na túto líniu nadväzuje monografia *Raná logopedická intervencia* (2025), pri ktorej je uchádzačke v zozname pripísaný 80-percentný autorský podiel.

Vedecká a pedagogická homogenita a kontinuita. Vyhodnocovacia tabuľka uvádza 91 vedeckých a odborných výstupov, z toho 19 za posledných päť rokov, a 37 výstupov v kategóriách A+ a A, z toho 12 za posledných päť rokov. Podľa tejto tabuľky uchádzačka vedie 53 obhájených záverečných prác a má dve ukončené doktorandky. Pri výchove vedeckej školy považujem za podstatnú nielen početnosť vedených doktorandiek, ale aj obsahovú kontinuitu ich výskumných otázok a priestor na vlastné metodologické riešenia. Podklady uvádzajú ukončené doktorandky Moniku Janíkovú a T. Horskú a dve ďalšie doktorandky pred dizertačnou skúškou. Spoluautorské publikácie dokumentujú výskumnú spoluprácu. Pedagogický dosah vedeckého výskumu a výstupov doc. Kapáľkovej dokumentujú aj metodické a vzdelávacie výstupy vrátane šlabikára a metodickej príručky a akreditovaného vzdelávania logopédov, učiteľov, psychológov a špeciálnych pedagógov. Pre posúdenie profesorského pôsobenia je signifikantné, že odborné poznanie je sprostredkované nielen študentom, ale aj odborníkom v praxi.

Významnou charakteristikou vedeckého profilu uchádzačky je jeho tímový charakter. Podstatná časť jej kľúčových vedeckých výstupov vznikla v spoluautorstve a viaceré výskumné línie sa rozvíjali v rámci dlhodobej domácej a medzinárodnej spolupráce. Túto skutočnosť nevnímam ako limit vedeckého profilu; v oblasti jazykovej diagnostiky, psycholingvistiky a intervenčného výskumu je tímová a interdisciplinárna práca prirodzeným predpokladom metodologicky kvalitného výskumu. Z hľadiska inauguračného konania však považujem za dôležité odlíšiť výsledok tímu od individuálneho vedeckého vkladu uchádzačky. V predložených materiáloch možno jej vlastný odborný profil identifikovať najmä v dlhodobo rozvíjanej problematike raného jazykového vývinu, jazykovej diagnostiky, bilingvizmu a metodologického spresňovania diagnostických postupov. Jej vedeckú samostatnosť preto neposudzujem podľa počtu jednoautorských publikácií, ale podľa toho, či je v spoločných výstupoch rozpoznateľná kontinuálna výskumná línia, jej koncepčný a metodologický vklad a schopnosť túto líniu ďalej rozvíjať a prenášať do prípravy mladších výskumníkov a odbornej praxe.

Ohlasy na publikačnú činnosť a medzinárodný vedecký dosah. Pri hodnotení ohlasov na publikačnú činnosť doc. Svetlany Kapáľkovej považujem za podstatný nielen ich rozsah, ale predovšetkým odborné prostredie, v ktorom vznikajú, a charakter nadväznosti ďalšieho výskumu na jej výsledky. Predložený výber 70 ohlasov evidovaných vo Web of Science a Scopus dokumentuje medzinárodnú citačnú odozvu na viaceré línie jej vedeckej práce – od raného jazykového vývinu a diagnostiky vývinových jazykových porúch cez bilingvizmus a naratívne schopnosti až po porozumenie čítaniu. Ohlasy sa nachádzajú v etablovaných a tematicky relevantných medzinárodných časopisoch, medzi ktoré patria *Applied Psycholinguistics*, *Journal of Child Language*, *Bilingualism: Language and Cognition*, *Behavior Research Methods*, *International Journal of Speech-Language Pathology* či *First Language*, ako aj v odborných publikáciách vydavateľstiev Routledge a John Benjamins. Z môjho odborného pohľadu je osobitne dôležitá odozva na práce venované

konštrukcii a psychometrickému overovaniu diagnostických úloh. Výsledky uchádzačky vstupujú do výskumu lexikálnych schopností v ďalších jazykových prostrediach a do diskusie o možnostiach identifikácie jazykových porúch u viacjazyčných detí. Ohlasy na výskum naratívnych schopností a porozumenia čítaniu zároveň dokladajú presah jej práce do psycholingvistiky, kognitívne orientovaného výskumu jazyka a pedagogického výskumu. Za významné považujem, že medzinárodná odozva nie je sústredená na jedinú publikáciu alebo úzko vymedzenú tému, ale vzťahuje sa na viacero výskumných línií a pretrváva aj v najnovších publikáciách z rokov 2025 a 2026. Pri interpretácii týchto údajov však rozlišujem medzi citovaním práce ako odborného zdroja a preukázateľným využitím jej metodologických postupov či psychometrických výsledkov; samotný bibliografický záznam neumožňuje určiť charakter každého ohlasu. Predložené doklady napriek tomu poskytujú presvedčivý podklad na konštatovanie, že výsledky uchádzačky sú súčasťou medzinárodnej odbornej diskusie a predstavujú relevantný zdroj pre ďalší výskum jazykového vývinu a diagnostického merania.

Otázky, ktoré formulujem pre odbornú diskusiu. Za podnetné pre inauguračnú prednášku alebo následnú diskusiu považujem otázky:

- Pri diagnostike bilingválneho dieťaťa môže byť nižší výkon v jednom z jazykov dôsledkom obmedzenej jazykovej skúsenosti, ale aj prejavom vývinovej jazykovej poruchy. Ktoré konkrétne diagnostické ukazovatele a zdroje informácií by ste považovali za rozhodujúce pri rozlišovaní týchto dvoch možností a ako by ste ďalej postupovali v prípade, že výsledky jednotlivých diagnostických úloh nie sú jednoznačné alebo si protirečia?
- Ako možno výsledky vstupnej diagnostiky premietnuť do individualizovaného výberu intervencie a akým výskumným dizajnom by bolo možné overiť, pre ktoré deti a za akých podmienok je konkrétny postup účinný?
- Významná časť Vašich vedeckých výsledkov vznikla v dlhodobej tímovej a medzinárodnej spolupráci. Ktoré prvky tohto výskumného programu považujete za svoj osobitný koncepčný a metodologický vklad a ktorú výskumnú líniu dnes vnímate ako svoju vlastnú vedeckú školu, ktorú ďalej rozvíjate prostredníctvom doktorandov a mladších spolupracovníkov?
- Ako výsledky Vášho výskumu potvrdzujú/vyvracajú tvrdenie, že rómski žiaci by mali byť vzdelávaní v materinskom/rómskom jazyku?

Záverčné stanovisko. Na základe posúdenia predložených materiálov konštatujem, že doc. Mgr. et Mgr. Svetlana Kapalková, PhD., počas svojej doterajšej akademickej dráhy v tíme s inými odborníkmi vytvorila súvislý vedecký a pedagogický program, ktorý významne prispieva k rozvoju logopédie v slovenskom prostredí a svojimi výsledkami vstupuje aj do medzinárodnej odbornej diskusie. Jej vedecká činnosť sa vyznačuje tematickou kontinuitou, systematickým prepájaním výskumných otázok s potrebami diagnostickej a intervenčnej praxe a postupným rozvíjaním metodologických riešení primeraných osobitostiam slovenského jazyka. Za osobitný prínos uchádzačky považujem rozvoj výskumne podloženej jazykovej diagnostiky. Jej práce presahujú opis jazykového výkonu dieťaťa a sústreďujú sa na otázky, ktoré majú zásadný význam pre validitu diagnostických záverov, ináč povedané - čo konkrétna úloha meria, ako výsledok ovplyvňujú spôsob administrácie a skórovania, jazyková skúsenosť dieťaťa či charakter použitého nástroja a aké závery možno z nameraného výkonu oprávnene vyvodiť. Výsledkom tejto činnosti sú nielen vedecké publikácie, ale aj konkrétne diagnostické a metodické výstupy využiteľné v odbornej praxi. Medzinárodné ohlasy, vrátane citácií v etablovaných časopisoch z oblasti psycholingvistiky, jazykového vývinu a diagnostického merania, dokumentujú odbornú relevanciu viacerých línií jej výskumu aj za hranicami Slovenska. V pedagogickej oblasti uchádzačka preukazuje dlhodobé pôsobenie vo vysokoškolskom vzdelávaní, tvorbu študijných a metodických materiálov a vedenie záverečných prác. Osobitne oceňujem jej podiel na príprave ďalšej generácie odborníkov vrátane doktorandského vzdelávania, ako aj prenášanie výskumných poznatkov do odbornej prípravy logopédov a ďalších profesií pracujúcich s

deťmi s narušenou komunikačnou schopnosťou. Vedecká, pedagogická a aplikačná zložka jej činnosti tak nepredstavujú oddelené aktivity, ale vzájomne sa dopĺňajúce súčasti dlhodobo rozvíjaného odborného pôsobenia. Pre ďalší rozvoj výskumného programu uchádzačky, upozorňujem na dôležité metodologické otázky, ktoré by vyžadovali dopracovanie: hranice dôkazov predložených k jednotlivým výskumným výsledkom, predovšetkým potrebu odlišovať psychometrické overenie diagnostického nástroja od preukázania jeho klinickej rozhodovacej presnosti a opis experimentálneho overovania intervenčnej metodiky od úplného vyhodnotenia jej účinnosti. Pokladám ich za dôležité, nemenia však moje celkové stanovisko k rozsahu, kontinuite a odbornému prínosu doterajšej práce uchádzačky.

Po komplexnom posúdení vedeckej, pedagogickej a odbornej činnosti uchádzačky, jej publikačných výsledkov, medzinárodných ohlasov a prínosu k rozvoju diagnostickej a intervenčnej praxe konštatujem, že doc. Mgr. et Mgr. Svetlana Kapalková, PhD., spĺňa požiadavky kladené na uchádzačku o inauguračné konanie v odbore logopédia. Odporúčam, aby jej bol po úspešnom absolvovaní inauguračného konania udelený vedecko-pedagogický titul profesor v odbore logopédia.

V Prešove dňa 26.9.2026

prof. PhDr. Iveta Kovalčíková, PhD.